भागिनेयः। इत्यमरः। २। ६। ३२॥ (यथा, मनुः। ३। १४८।
"भ्रातामहं मातुलञ्च स्वस्रीयं श्वशुरं गुरुम्।
दौहित्रं विट्पतिं बन्धुमृत्विग्याज्यौ च भोजयेत्॥")
स्वसीया, स्त्री, (स्वसुरपत्यं स्त्री। स्वस्र+छः। टाप्।) भागिनेयी। (यथा, मनुः।११।१७२।
"पैतृष्वस्रेयां भगिनीं स्वसीयां मातुरेव च।
भ्रातुश्च भ्रातृसुतयां गत्वा चान्द्रायणं चरेत्॥")
स्वाचपादः, पुं,(अजपादः न्यायशास्त्रप्रवर्त्तयिता। तस्येदमित्यण्। आचपादं न्यायशास्त्रं सुष्ठु आचपादं अधीते इति अण्।) नयायिकः। इति जटाधरः॥
स्वाचरः, पुं, (स्वस्य अचराणि यत्र।) स्वीयाचरः। सही इति दस्तखत इति च पारस्यभाषा॥
स्वागतं, क्ली, (सुखेनागतमिति।) कुशलप्रश्नः। इति हारावली॥ (यथा, कुमारे। २। १८।
"स्वागतं स्वानधिकारान् प्रभावैरवलम्ब्य वः।
युगपद्युगबाहुभ्यः प्राप्तेभ्यः प्राज्यविक्रमाः॥")
सुखेनागतं स्वेनागतञ्च॥ (सुष्ठु आगते, त्रि। यथा, मनुः। ४। २२६।
अहयेष्टञ्च पूर्त्तञ्च नित्यं कुर्य्यादतन्द्रितः।
अहाकृते ह्यशये ते भवतः स्वागतैर्धनैः॥")
स्वाङ्किकः, पुं, माईङ्किकः। इति शब्दरत्नावली॥
स्वाच्छन्द्यं, क्ली, (स्वच्छन्द+ष्यञ्।) स्वच्छन्दस्य भावः। स्वच्छन्दता। स्वच्छन्दशब्दात् ष्यञ्प्रत्ययेन निष्पन्नम्॥ (यथा, मनुः। ३। ३१।
"ज्ञातिभ्यो द्रविणं दत्त्वा कन्यायै चैव शक्तितः।
कन्याप्रदानं स्वाच्छन्द्यादासुरो धर्म्म उच्यते॥")
स्वातन्त्र्यं, क्ली,(स्वतन्त्रस्य भावः। स्वतन्त्र+ष्यञ्।) स्वतन्त्रस्य भावः। यथा,—
"पिता रक्षति कौमारे भर्त्ता रक्षति यौवने।
पुत्रश्च स्थविरे रक्षेत् न स्त्री स्वातन्त्र्यमर्हति॥"
इत्युद्धृतत्त्वम्॥
"सौदायिके सदा स्त्रीणां स्वातन्त्र्यं परिकीर्त्तितम्।"
इति दायतत्त्वञ्च॥
स्वातिः, स्त्री, सूर्य्यपत्नीविशेषः। यथा,—
"संज्ञा तु यमकालिन्दीरैवन्तमनुदस्रसः।
त्वमरेणुर्मनुर्वीर्य्या स्वातिः सूर्य्या सुवर्चला।
मरेणुर्यमयी त्वाष्ट्री प्रिये चैते विवस्वतः॥"
इति त्रिकाण्डशेषः॥
खड्गः। इति धरणिः॥
स्वातिः, } पुं. स्त्री, (स्वेनैव अततीति। अत+
स्वाती, } इन्। वा ङीष्।) अश्विन्यादिसप्तविंशतिनक्षत्रान्तर्गतपञ्चदशनक्षत्रम्। इत्यमरः। ३। ५। ३८॥ हस्ता स्वाती श्रवणा अक्षोवे। इति तिथ्यादितत्त्वम्॥ स च कुङ्कुमसदृशारुणतरैकतारकः। अस्याधिदेवता पवनः। यथा,
"कुङ्कुमारुणतरैकतारके
वायुभे मुदति मौलिमागते।
शायकाम्बरचराकृताः कला-
स्तत्क्षणाच्च जगदुर्म्मगोदयात्॥"
इदं ३। १५। इति कालिदासकृतराघवनिरूपकग्रन्थः॥ तस्य रूपं विद्रुमप्रवालसदृशम्। इति सुहृत्तचिन्तामणिः॥* तत्र जातफलम्।
"कन्दर्परूपप्रभया समेतः
कान्ताजनप्रीतिरतिप्रसक्तः।
स्वातिः प्रसूतो यदि नित्यं स्यात्
महामतिः प्राप्तविभूतियोगः॥"
इति कोष्ठीप्रदीपः॥
स्वाद, ङ प्रीतिलिप्सोः। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वा०-आत्म०-सक०-सेट्।) दन्त्यादिः। प्रीतिः प्रीतिकरणम्। लिट्रसोपादानम्। ङ।
"अपां हि ह्लादाय न वारिधारा
स्वादुः सुगन्धिः स्वदते तुषारा।"
इति श्रीहर्षः।
"स्वदते विविधास्वादं स्वादते च रसायनम्॥"
इति हलायुधः। इति दुर्गादासः॥
स्वादः, पुं, (स्वाद+घञ्।) रसग्रहणम्। (यथा, कथासरित्सागरे। ६५। १४१।
"सभार्य्यः स तदा भुङ्क्ते सक्तुं लवणवर्ज्जितान्।
अन्यस्यान्नस्य बुबुधे नैव स्वादं स जातुचित्॥"
प्रीतिकरणम्। इति स्वादधातोरल्प्रत्ययेन निष्पन्नः॥
स्वादनं, क्ली, (स्वाद+ल्युट्।) प्रीतिकरणम्। रसग्रहणम्। स्वादधातोरनट्प्रत्ययेन निष्पन्नम्॥
स्वादितः, त्रि, प्रीतः। आस्वादितः। इति स्वादधातोः क्तप्रत्ययेन निष्पन्नः॥
स्वादुः, पुं, (स्वद आस्वादने+"क्वापाजोति।" उणा० १। १। इति उण्।) मधुररसः। यथा,—
"मधुरस्तु रसज्येष्ठो गुरुः स्वादुर्म्मधूलकः।"
इति हेमचन्द्रः॥
गुड़ः। यथा,—
"गण्डोलं स्यात् गुड़ः स्वादुः।"
इति त्रिकाण्डशेषः।
जीवकौषधिः। यथा,—
"ऋस्वाङ्गो मधुरः स्वादुः प्राणकश्चिरजीवकः।"
इति जटाधरः॥
सुगन्धिद्रव्यभेदः। तत्पर्य्यायः। अगुरुसारः २ सुधूम्यः ३ गन्धधूमजः ४। अस्य गुणाः। कटुत्वम्। कषायत्वम्। उष्णत्वम्। सधूमामोदत्वम्। वातनाशित्वञ्च। इति राजनिर्घण्टः॥
स्वादुः, स्त्री, (स्वद+उण्।) द्राक्षा। इति स्वाहीशब्दटीकायां भरतः। २। ४। १०३॥
स्वादुः, त्रि, (स्वद+उण्।) इष्टः। मनोज्ञः। मधुरः। मिष्टः। इत्यमरमेदिन्यौ। ३। ३८४॥ (तदुक्तम्। यथा,—
"स्वादुन्नं सघृतं पयोदधियुतं ये भुञ्जते मानवा
स्तेषामिन्द्रियनिग्रहो यदि भवेद् पङ्गुस्तरेत् सागरम्॥")
स्वादुकण्टकः, पुं, (स्वादूनि कण्टकानि यस्य।) विकङ्कतवृक्षः। गोक्षुरकः। इत्यमरः। २। ४। ३७। २। ४। ८८॥ विकण्टकवृक्षः। इति राजनिर्घण्टः॥ (विकङ्कतार्थे पर्य्यायो यथा,
"विकङ्कतो सुवाहुश्च ग्रन्थिलः स्वादुकण्टकः।
स एव यन्त्रवृक्षश्च कण्टकी व्याघ्रपादपि॥"
गोक्षुरकार्थे पर्य्यायो यथा,—
"गक्षुरः क्षुरकोऽपि स्यात् त्रिकण्टः स्वादुकण्टकः।
गोकण्टको गोक्षुरको वनशृङ्गाट इत्यपि॥
पलङ्कषा शकदंष्ट्रा च तथा स्वादिक्षुगन्धिका॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)
स्वादुकन्दा, स्त्री, (स्वादुः कन्दो यस्याः।) विदारी। इति राजनिर्घण्टः॥ (यथास्याः पर्य्यायः।
"विदारी स्वादुकन्दा च सा तु क्रोष्ट्री सिता स्मृता।
इक्षुगन्धा क्षीरवल्ली क्षीरशुक्ला पयस्विनी।
वराहवदना शृष्टिर्वदरेत्यपि कथ्यते॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)
स्वादुका, स्त्री, (स्वादुना रसेन कायतीति। कै+कः।) नागदन्ती। इति राजनिर्घण्टः॥
स्वादुखण्डः, पुं, (स्वादुः खण्डो यस्य।) गुड़ः। इति शब्दरत्नावली॥ मधुरभागश्च॥
स्वादुगन्धा, स्त्री, (स्वादुर्गन्धो यस्याः। भूमिकुष्माण्डः। इति जटाधरः॥ रक्तशोभाञ्जनः। इति रत्नमाला॥
स्वादुधन्वा, [न्] पुं, (स्वादु धनुर्यस्य।) कामदेवः। इति केचित्॥
स्वादुपर्णी, स्त्री, (स्वादूनि पर्णानि यस्याः। ङीष्।) दुग्धिका। इति राजनिर्घण्टः॥ (यथास्याः पर्य्यायः।
दुग्धिका स्वादुपर्णी स्यात् क्षीरा विक्षीरिणी तथा॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)
स्वादुपाका, स्त्री, स्वादुः पाको यस्याः।) काकमाची। इति राजनिर्घण्टः॥ (काकमाचीशब्देऽस्या विषयो ज्ञातव्यः॥)
स्वादुपिण्डा, स्त्री, (स्वादुः पिण्डो यस्याः।) पिण्डखर्ज्जूरी। इति राजनिर्घण्टः॥
स्वादुपुष्पः, पुं,(स्वादूनि पुष्पाणि यस्य।) कटभी। इति राजनिर्घण्टः॥ (पर्य्यायोऽस्य यथा,—
"कटभी स्वादुपुष्पश्च मधुरेक्षुः कटम्भरः॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥")
स्वादुफलं, क्ली, (स्वादूनि फलानि यस्य।) वदरीफलम्। इति शब्दरत्नावली॥
स्वादुफला, स्त्री, (स्वादु फलं यस्याः।) कोलिः। इति शब्दरत्नावली॥ (द्राक्षा। तत्पर्य्यायो यथा,—
"द्राक्षा स्वादुफला प्रोक्ता तथा मधुरसापि च।